

Навчання читанню: види диференційованої роботи молодших школярів над текстом

*Шевчук Лариса Миколаївна,
кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник
відділу навчання мов національних
меншин та зарубіжної літератури
Інституту педагогіки НАПН України
sh_l_m@ukr.net*

У сучасному світі, для якого характерні надзвичайно великий обсяг і тотальне панування текстової інформації, одне із головних завдань початкової школи – навчити учнів читати. «Процес читання розглядається психологами як специфічний вид комунікативно-пізнавальної діяльності людини, в якій виділяються зовнішні і внутрішні сторони, що взаємодіють між собою. Зовнішню характеризує технічна (операційна) сторона. А внутрішню – осмислення і розуміння читачем змісту прочитаного» [3, с. 52].

Зважаючи на різноманітність сформованості умінь і навичок, вікових особливостей молодших школярів, специфіки індивідуальних особливостей учнів (здібностей, темпераменту, характеру) під час навчання читанню доцільним є застосування диференціації навчання. Розглядаючи питання диференціації навчання читанню під час роботи учнів початкових класів над текстом, вважаємо найбільш оптимальним застосування таких видів диференціації:

- 1) за складністю завдань;
- 2) за темпом навчальної діяльності;
- 3) за ступенем самостійності виконання завдань.

Розглянемо більш детально перелічені види диференціації. Так, одним із критеріїв щодо добору для школярів завдань різної складності є рівень сформованості технічної складової читання (спосіб, правильність, темп навчання) та смислової складової («розуміння школярами: а) переважної більшості слів, ужитих у тексті як у прямому, так і переносному значеннях); б) змісту кожного речення, смислових зв'язків між ними, окремими частинами тексту (абзацами, епізодами); в) фактичного змісту прочитаного (вся сюжетна лінія, події, факти, зв'язки, дійові особи, діалоги, узагальнення, значення слів тощо); г) основного смислу прочитаного (усвідомлення суті описаних фактів, подій, вчинків персонажів; основної думки твору)» [2, с. 71] Зрозуміло, що для учнів, у яких є проблеми із технікою читання, доцільним є виконання завдань для вдосконалення способу та правильності читання. Водночас, за умови попереднього ознайомлення із текстом, згадані

вище школярі можуть виконувати завдання, що ґрунтуються на розумінні тексту, – репродуктивні або творчі (які, без сумніву, є найскладнішими). На нашу думку, під час роботи над текстами ускладнення завдань може бути таким: читання та перечитування тексту з метою знаходження заданих слів, речень, відповіді на запитання тощо; впізнавання слів або речень із тексту (складніший варіант завдань, – слів, речень, абзаців із двох текстів); опрацювання тестів, формулювання відповідей на запитання за змістом текстів, доповнення запитань; доповнення схем і таблиць за змістом текстів; порівняння рис характеру персонажів; відновлення слів, речень, абзаців із тексту; виконання творчих завдань на основі тексту.

Крім того, можливо варіювати складність завдання завдяки вмісту лише формулювання, детальної інструкції чи зразка виконання завдання. Або ж ускладнення завдань можливе завдяки збільшенню обсягу текстів для опрацювання.

Диференціація навчання учнів читанню за темпом навчальної діяльності може мати два варіанти залежно від створення відповідних умов:

- 1) виконання учнями різної кількості завдань;
- 2) опрацювання школярами текстів та дібраних до них завдань кожним у власному темпі (приклад аналогічної діяльності описано у програмі курсу за вибором для учнів 1–4 класів (2–4 класів) «Читаємо. Розуміємо. Творимо» (автор Шевчук Л.М.).

Щодо ступенів самостійності виконання школярами завдань уточнимо, що це самостійна індивідуальна робота, з допомогою вчителя або учня, надання допомоги іншим.

Підсумовуючи описане вище зазначимо, що необхідна основа ефективної диференціації навчання читанню під час роботи над текстом – це відповідна система завдань, можливість здійснення вибору для кожного учня, що, в сумі забезпечить якісні результати.

Використана література

1. Логачевська С.П. Дійти до кожного учня / за ред. Савченко О.Я. Київ : Рад. шк., 1990. 158 с.
2. Мартиненко В.О. Контроль та оцінювання навички читання вголос. *Контроль та оцінювання начальних досягнень учнів 1–2 класів : посібник.* / за ред. О. Я. Савченко, М. С. Вашуленка, Н. М. Бібік та ін. Київ : Педагогічна думка, 2012. С. 71–81.
3. Савченко О.Я. Методика читання у початкових класах: посіб. для вчителя. Київ : Освіта, 2007. 334 с.
4. Сікорський П.І. Теоретико-методологічні основи диференційованого навчання. Львів : Каменярь, 1998. 196 с.

5. Шевчук Л.М. Від сприймання тексту – до текстотворення (на прикладі застосування симетрично-послідовної технології). *Contemporary innovative and information technologies of social development: educational and legal aspects.* / edited by Aleksander Ostenda, Iryna Ostopolets. Monograph 24. Katowice : Wydawnictwo Wyższej Szkoły Technicznej w Katowicach, 2019. s. 421–428.

Розвиток комунікативних умінь старшокласників під час роботи з текстом

*Галаєвська Людмила Вкторівна,
молодший науковий співробітник
відділу навчання української мови та
літератури Інституту педагогіки
НАПН України*

luda_gala2703@ukr.net

Розбудова національної системи освіти ставить нові вимоги до формування особистості. Сучасний підхід до мовної освіти потребує всебічного розвитку компетентної особистості, що забезпечується особистісно орієнтованим підходом до навчання.

Головною метою сучасної школи є формування всебічно розвиненої, духовно багаті особистості, яка вміє комунікативно виправдано й грамотно послуговуватися мовою в різноманітних ситуаціях, створення умов для розвитку і самореалізації школярів. Учні повинні вміти не просто володіти рідною мовою, а й будувати змістовне, граматично та стилістично грамотне висловлювання залежно від ситуації спілкування.

На сучасному етапі навчання мови формування комунікативних умінь і навичок у процесі аналізу тексту набуває першорядного значення. За комунікативно-діяльнісним підходом текст розглядається як результат мовленнєвої діяльності – висловлювання в усній або писемній формі, а також об'єкт сприймання і розуміння. Аналіз тексту – вид роботи, що передбачає з'ясування особливостей ідейно-тематичного спрямування, побудови тексту, стильових та стилістичних властивостей, характеристики мовних засобів щодо ефективності їх використання з метою реалізації комунікативної мети [4, с.14].

Мовний матеріал має бути репрезентований взірцевими текстами. Щоб навчитися створювати власні висловлювання, учень повинен навчитися сприймати й аналізувати тексти різних стилів, типів і жанрів. Саме на уроці виховується кваліфікований слухач і читач. Тому слід пам'ятати, що найкращий текст не розв'яже завдань естетичного й етичного виховання, якщо не буде повноцінного,